

Received: 24.01.2022
Accepted: 20.02.2022
Published: 31.03.2022

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2022, XX, z. 1: s. 117-125
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0015.9087
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Beata Baran*

Nr ORCID: 0000-0001-6298-228X

POSTĘPOWANIE DYSCYPLINARNE NAUCZYCIELI AKADEMICKICH W ŚWIETLE KONSTYTUCYJNEJ ZASADY PRAWORZĄDNOŚCI

DISCIPLINARY PROCEEDINGS OF ACADEMIC TEACHERS IN THE LIGHT OF THE CONSTITUTIONAL PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie problematyki postępowań dyscyplinarnych nauczycieli akademickich w świetle zasady praworządności. Zostały przeanalizowane w nim kwestie gwarancji zasady praworządności w badanych postępowaniach. Autorka poddaje analizie w przedmiotowym opracowaniu także kwestie prawa do sądu.

Słowa kluczowe: postępowanie dyscyplinarne, nauczyciel akademicki, szkolnictwo wyższe, zasada praworządności

Summary: The purpose of the article is to present the issue of disciplinary proceedings of academic teachers in the light of the rule of law. The publication analyzes the issues of guaranteeing the rule of law in the scrutinized proceedings. The author also analyzes the issues of the right to appeal to a court.

Keywords: disciplinary proceedings, academic teacher, higher education, rule of law

Dla postępowania dyscyplinarnego nauczycieli akademickich istotne znaczenie mają zasady konstytucyjne. Normy polskiej ustawy zasadniczej rzutują na mechanizmy prawne nim rządzące. Punktem wyjścia dla dalszych rozważań w tej materii jest dyrektywa

* dr hab.; Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji. Źródła finansowania publikacji: Wyższa Szkoła Humanitas; e-mail: beata.baran@uj.edu.pl

prokonstytucyjna wykładni przepisów dyscyplinarnych. Oznacza to w praktyce, że ich interpretacja powinna w możliwie szerokim zakresie uwzględniać wartości konstytucyjne. Jest to obowiązek, gdyż ciąży na wszystkich organach dyscyplinarnych funkcjonujących w sprawach nauczycieli akademickich.

W aspekcie aksjologicznym szczególne znaczenie, także dla procedury dyscyplinarnych nauczycieli akademickich, mają postanowienia art. 30 polskiej ustawy zasadniczej. Norma ta wskazuje na godność jednostki jako źródło wolności i praw¹. Jej ochrona stanowi punkt odniesienia dla wszelkich działań organów państwowych – *lege non distinguente* – także dyscyplinarnych. Respektowanie godności jest uniwersalnym standardem, obowiązującym w ramach procedur dyscyplinarnych niezależnie od tego, w jakiej roli w nich występują. Dyrektywa ta odnosi się nie tylko do obwiniętego, ale także do pokrzywdzonego oraz osoby, która zawiadomiła o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego².

Z punktu widzenia mechanizmów dyscyplinarnych nader istotne znaczenie ma również zadekretowana w art. 31 Konstytucji RP ochrona wolności obywatelskich. W tym kontekście normatywny wymiar dla procedur dyscyplinarnych ma zakaz zmuszania kogokolwiek, także uczestników postępowań dyscyplinarnych, do czynienia tego, czego prawo im nie nakazuje. W tym zakresie jako szczególnie instruktywny wydaje się pogląd wyrażony przez Trybunał Konstytucyjny³, zgodnie z którym „(...) jeżeli cel regulacji prawnej można osiągnąć przy pomocy dwóch środków, przy czym jeden z nich w większym stopniu pogarsza sytuację podmiotu niż drugi, to należy wybrać korzystniejszy dla podmiotu”. W tym kontekście jako niedopuszczalne należy kwalifikować jakiegokolwiek działania organów dyscyplinarnych, które kreują nadmierne obciążenia dla podmiotów uczestniczących w procedurze dyscyplinarnej, ponad te, które są konieczne dla realizacji jej celów⁴.

Analizując problematykę konstytucyjnych źródeł prawa dyscyplinarnego w sprawach nauczycieli akademickich przez pryzmat norm konstytucyjnych, warto spojrzeć na zagadnienie biorąc pod uwagę ideę państwa prawa. W swej istocie zakłada ona w strukturach publicznych nadrzędną i wiążącą dla organów pozycję prawa. W sferze podmiotowej obejmuje swym zakresem wszystkie organy uczelni, zarówno organy orzekające, jak i rzeczników dyscyplinarnych.

¹ Por. M. Piechowiak, *Godność jako fundament powinności prawa wobec człowieka*, [w:] *Urzeczywistnienie praw człowieka w XXI wieku. Prawo i etyka*, red. P. Morciniec, S.L. Stadniczenko, Opole 2004, s. 40 i n.; M. Granat, *Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna*, PIP 2014, nr 8, s. 3 i n.

² Por. art. 286 pswin oraz E. Ura, [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, s. 496 i n.

³ Por. orzeczenie TK z 31.01.1996 r., K 9/95, OTK 1996, nr 1, poz. 2.

⁴ W płaszczyźnie ogólnoteoretycznej zagadnienie to przedstawia S. Wronkowska, *Zarys koncepcji państwa prawnego w polskiej literaturze politycznej i prawnej*, [w:] *Polskie dyskusje o państwie prawa*, Warszawa 1995, s. 74 i in.

Istotą państwa prawnego w odniesieniu do procedur dyscyplinarnych są ograniczenia nałożone na podstawie norm rangi ustawowej na podmioty sprawujące władzę dyscyplinarną. Demokratyczne państwo prawne kształtując normatywnie formy ich aktywności oraz zakres i metody ingerencji w sferę wolności jednostki, tworząc gwarancje poszanowania chronionych wartości. Centralne znaczenie w tej materii posiada zasada praworządności. Jest to dyrektywa, w myśl której postępowania dyscyplinarne nauczycieli akademickich powinny być prowadzone na podstawie i w granicach prawa. Zasada ta ma swe bezpośrednie zakorzenienie normatywne w art. 7 Konstytucji RP. Ów przepis *verba legis* statuuje dualizmu ujęcia praworządności *explicite*, rozgraniczając działania „na podstawie prawa” oraz „w granicach prawa”. W doktrynie prawa konstytucyjnego tego rodzaju dualistyczne ujęcie w płaszczyźnie normatywnej skutkuje istotnymi rozbieżnościami poglądów. W ujęciu monistycznym⁵ art. 7 polskiej ustawy zasadniczej jest postrzegany wyłącznie przez pryzmat zasady legalizmu⁶, absorbującej zasadę praworządności. Z kolei w ujęciu dualistycznym⁷ uznaje się oba elementy tego przepisu za człony koniunkcji stanowiące elementy zasady demokratycznego państwa prawnego. Uważam, że na potrzeby tego opracowania użyteczna – jako bardziej kompleksowa – będzie koncepcja dualistyczna, i to nią będę w toku dalszych wywodów się posługiwać.

Praworządność jako zasada działania władz publicznych jest rozmaicie formułowana w porządkach prawnych państw cywilizowanych⁸. W formule anglosaskiej odnosi się ona do *rule of law*, zaś w kontynentalnej do *L'Etat de droit* lub *Rechtsstat*⁹. Koncepcja państwa prawa w ujęciu kompleksowym pojmowana jest dwuaspektowo i podlega delimitacji na materialne i formalne państwo prawa¹⁰, a w konsekwencji na praworządność materialną i formalną¹¹. Dla tego opracowania istotne znaczenie będzie miał przede wszystkim ten drugi wymiar, wyrażający się w *modus procedendi* organów dyscyplinarnych.

⁵ Por. T. Górzyńska, *Zasada praworządności i legalności*, [w:] W. Sokolewicz (red.), *Zasady polskiej konstytucji*, Warszawa 1998, s. 93, 101-105. Por. też: M. Florczak-Wątor, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2019, s. 45.

⁶ W nauce postępowania karnego zasada legalizmu jest pojmowana odmiennie. Por. J. Tylman, *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Warszawa 1965, *passim*; S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1995, s. 106 i n.; M. Rogacka-Rzewnicka, *System prawa karnego procesowego*, [w:] P. Wiliński (red.), *Zasady procesu karnego*, t. 3, cz. 1, s. 438 i n. oraz przywołana tam literatura.

⁷ Por. W. Sokolewicz, M. Zubik, *Komentarz do art. 7*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, M. Zubik, t. 1, Warszawa 2006, s. 240-242; P. Sarnecki, *Rzeczpospolita Polska państwem prawnym*, [w:] P. Sarnecki (red.), *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.

⁸ Por. J. Nowacki, *Rządy prawa. Dwa problemy*, Katowice 2015, s. 15-28.

⁹ Por. M. Zmierczak, *Kształtowanie się koncepcji państwa prawnego (na przykładzie niemieckiej myśli polityczno-prawnej)*, [w:] H. Rot (red.), *Demokratyczne państwo prawne (aksjologia, struktura, funkcje). Szkice i studia*, Wrocław 1992, s. 41 i n.; Z.A. Maciąg, *Kształtowanie zasad państwa demokratycznego, prawnego i socjalnego w Niemczech*, Białystok 1998, *passim*.

¹⁰ Por. A. Szadok-Bratuń, *Minirefleksja nad maksikwestiami, czyli o aksjologicznych aspektach praworządności*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, nr 114, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 3833, s. 237 i n.

¹¹ Por. J. Wróblewski, *Wartości a decyzje sądowe*, Ossolineum 1973, s. 47 i 76.

Zasada praworządności w postępowaniach dyscyplinarnych w kontekście art. 7 Konstytucji oznacza dla organów dyscyplinarnych uczelni imperatywną dyrektywę działania na podstawie i w granicach prawa. *A contrario* uprawniona jest więc konstatacja, że niedopuszczalne jest działanie przez nie bez podstawy prawnej albo w sposób wykraczający poza jej granice. Organy dyscyplinarne nie tylko nie mogą łamać prawa, a ich wszelkie rozstrzygnięcia, zarówno orzeczenia, jak i postanowienia, a także inne decyzje w sferze proceduralnej powinny być podejmowane wyłącznie w ramach kompetencji, zwłaszcza powierzonego im władztwa dyscyplinarnego.

De lege lata organy dyscyplinarne mają konstytucyjny obowiązek działać na podstawie i w granicach prawa. Powstaje zatem zagadnienie, które konkretnie normy prawne mają być podstawą tych działań w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich. Kierując się konstytucyjnym systemem źródeł prawa, reprezentuję stanowisko, że powinny to być wyłącznie źródła mające przymiot powszechnie obowiązujących w rozumieniu art. 87 polskiej ustawy zasadniczej. Wykładnia ta bezpośrednio nawiązuje do istoty państwa prawa, w którym w ramach procedur represyjnych tylko przepis prawa powszechnie obowiązującego może być podstawą ingerowania w obowiązki jednostki (np. obwinionego). Specyfika procedur dyscyplinarnych wskazuje, że będą to przede wszystkim regulacje pswin. Nie oznacza to, że inne przepisy powszechnie obowiązujące, jak choćby normy KPK, nie mogą być subsydiarnie stosowane w ramach procedury dyscyplinarnej, jeżeli w prawie dyscyplinarnym występuje luka konstrukcyjna¹².

Na gruncie zasady praworządności za niedopuszczalne w postępowaniach dyscyplinarnych uważam nakładanie obowiązków bądź ciężarów prawnych na osoby uczestniczące w nich na podstawie zarządzeń rektora lub organów kolegialnych. W żadnym wypadku nie mogą one również stanowić podstawy rozstrzygnięć dyscyplinarnych, zarówno orzeczeń, i jak i postanowień, ani wobec obwinionego, ani wobec innych podmiotów uczestniczących w postępowaniach (np. pokrzywdzonego bądź świadków).

Organy dyscyplinarne uczelni mają obowiązek działać w granicach określonych przepisami. Ze swej strony uważam, że podobnie jak ma to miejsce w prawie karnym¹³, także w prawie dyscyplinarnym obowiązuje zakaz rozszerzającej wykładni przepisów, w sytuacji gdy mogłoby to wywołać negatywne skutki dla obwinionego¹⁴. Dotyczy to w moim przekonaniu nie tylko prawa dyscyplinarnego materialnego, ale także proceduralnego. W tym miejscu pragnę zwrócić uwagę na niedopuszczalność, w świetle zasady praworządności rozszerzającej wykładni, zwłaszcza przepi-

¹² Por. art. 305 KPK oraz E. Ura, *Akademickie...*, s. 552 i n.

¹³ Por. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 194.

¹⁴ W doktrynie postępowania administracyjnego akcentuje się obowiązek prowadzenia postępowania w sposób budzący zaufanie do organów władzy. Por. M. Grzymisławska-Cybulska, *Istota i znaczenie obowiązku prowadzenia postępowania administracyjnego w sposób budzący zaufanie do organów władzy publicznej*, [w:] M. Stahl, M. Kasiński, K. Wlazlak (red.), *Sprawiedliwość i zaufanie do władz publicznych w prawie administracyjnym*, Warszawa 2015, s. 433 i n.

sów kompetencyjnych, godzi to bowiem w uniwersalną *regulę odiosa restringenda*. Wiąże się to bezpośrednio z odrzuceniem w działalności organów dyscyplinarnych *sensu largo* reguły *quod lege non prohibitum, licitum est*, a konsekwencji także *in dubio pro libertate* w postępowaniach o cechach represyjnych. W sferze władztwa dyscyplinarnego zawsze należy stosować dyrektywę *exceptiones non sunt excendendae*. W swej istocie ogranicza ona woluntaryzm organów dyscyplinarnych, nie tylko w sferze kompetencyjnej, ale również i *stricte* proceduralnej. Dlatego w tej ostatniej płaszczyźnie niedopuszczalne jest nakładanie na uczestników postępowania, nieprzewidzianych *explicite* przepisami prawa, obowiązków i ciężarów prawnych.

W tym kontekście należy także podkreślić, że nakładane przez organy dyscyplinarne obowiązki na uczestników postępowania powinny być konkretne, a ich treść jednoznaczna, tak żeby można było je skutecznie wyegzekwować w ramach zasady wykonalności. W szczególności sprzeczne z zasadą praworządności jest wydawanie rozstrzygnięć w postępowaniu dyscyplinarnym stwarzających niepewność co do ciężających na nich obowiązków. Analogicznie należy postrzegać wydawanie orzeczeń w sposób niejasny, które nie pozwalają na przykład obwinionemu nauczycielowi akademickiemu lub/i jego obrońcy na określenie ich konsekwencji prawnych, np. w zakresie statusu zawodowego. Pewność prawa i transparentność działalności organów dyscyplinarnych stanowią podstawowe elementy zasady praworządności. Stanowisko to ma swe oparcie w uniwersalnej paremii *ubi ius incertum, ibi ius nullum*, co można tłumaczyć: gdzie prawo niepewne, tam nie ma prawa.

W postępowaniu dyscyplinarnym może w praktyce zaistnieć sytuacja, w której konstytucyjny nakaz przestrzegania prawa przez organy dyscyplinarne może stać w sprzeczności ze skutecznym stosowaniem represji dyscyplinarnej wobec nauczyciela akademickiego. W razie zaistnienia tego rodzaju kolizji należy bezwzględnie zastosować zasadę praworządności, ponieważ naruszenie prawa przez organ dyscyplinarny pociąga za sobą zawsze poważniejsze konsekwencje niż niezrealizowanie w przypadku konkretnego przewinienia dyscyplinarnego dokonanego przez nauczyciela akademickiego zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej. Symplikując powyższe rozważania stwierdzam, że stosowanie mechanizmów represji dyscyplinarnej nigdy nie może nastąpić kosztem naruszenia prawa. Tego rodzaju opcja interpretacyjna ma swe aksjologiczne zakorzenienie nie tylko w art. 7, ale również art. 2 Konstytucji RP.

Na gruncie zasady praworządności niedopuszczalna jest jakakolwiek ingerencja organów dyscyplinarnych w treść norm proceduralnych. A *limine* należy zatem odrzucić możliwość posłużenia się przez te organy mechanizmem typu *per non est*¹⁵ w celu rozszerzenia swego władztwa dyscyplinarnego, zarówno w płaszczyźnie materialnoprawnej, jak i proceduralnej. Zastosowanie go w praktyce ma charakter

¹⁵ Istota tego mechanizmu oznacza, że w ramach wykładni część norm zostaje pominięta jako nieistotna. Por. zwłaszcza P. Wiatrowski, *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Warszawa 2013, s. 115-117.

wykładni *praeter legem*, której stosowanie nie może zostać zaaprobowane z punktu widzenia zasady praworządności postępowań dyscyplinarnych.

Kontynuując rozważania na temat tej zasady, warto podkreślić, że organy dyscyplinarne w toku postępowania nie mogą odmówić przyznania uprawnienia, jeżeli przewiduje go dla uczestnika procedury konkretny przepis prawa. Dotyczy to przede wszystkim obwinionego nauczyciela akademickiego, ale również w niektórych sytuacjach także pokrzywdzonego bądź świadka.

Warto zaakcentować, że co do zasady w ramach procedur dyscyplinarnych nie ma zastosowania klasyczna *paremia consuetudo est optima legum interpres* (zwyczaj jest najlepszą wykładnią ustawy). Zwyczaje funkcjonujące w strukturach uczelni nie mogą kształtować przebiegu procedur dyscyplinarnych. Również praktyka resortowa (*usus*) nie powinna w żadnym wymiarze – ani przedmiotowym, ani temporalnym być sprzeczna z obowiązującymi przepisami.

Analizując zasadę praworządności, warto zwrócić uwagę na kwestie temporalne. Podstawową regułą w tej materii jest obowiązek stosowania przez organy dyscyplinarne przepisów prawa, zarówno materialnego, jak i proceduralnego, obowiązujących w dacie wydania rozstrzygnięcia, tj. orzeczenia bądź postanowienia. Tego rodzaju wykładnia ma swe uzasadnienie w regule *tempus regit actum*. W efekcie zmiana przepisów w okresie pomiędzy wydaniem rozstrzygnięcia przez organ dyscyplinarny pierwszej instancji a rozpoznaniem sprawy przez organ drugoinstancyjny obliguje organ odwoławczy do uwzględnienia nowego stanu prawnego, chyba że normy intertemporalne stanowią inaczej. Natomiast w razie zaistnienia sytuacji, gdy w pragmatykach dyscyplinarnych *sensu largo* nie zamieszczono regulacji międzyczasowych albo występuje w tej materii luka konstrukcyjna, zawisłe sprawy powinno się prowadzić wedle przepisów dotychczasowych, chyba że nowe przepisy są korzystniejsze dla obwinionego. W ramach procedur dyscyplinarnych ma zastosowanie również zasada *nulla poena sine lege praevia*, co można tłumaczyć jako zakaz pogarszania sytuacji sprawcy poprzez wsteczne zastosowanie ustawy¹⁶. Proponowane dyrektywy wykładni mają zakorzenienie aksjologiczne nie tylko w art. 7 Konstytucji RP, ale również w jej art. 2.

Gwarancje przestrzegania zasady praworządności w postępowaniach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich zostały wkodowane również w system kontroli i nadzoru nad orzecznictwem dyscyplinarnym. *De lege lata* obejmuje on swym zakresem zarówno zwyczajne, jak i nadzwyczajne środki zaskarżenia. Do pierwszej grupy zaliczam odwołanie od orzeczenia dyscyplinarnego¹⁷, wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy i zażalenie, do drugiej zaś wznowienie postępowania. Poza tym orzeczenia dyscyplinarne mogą zostać zaskarżone do sądu pracy. Z punktu widze-

¹⁶ Por. J. Stelmach, *Kodeks argumentacyjny dla prawników*, Kraków 2003, s. 105.

¹⁷ Por. E. Ura, [w:] *Akademickie prawo...*, s. 526 i n. oraz P. Wojciechowski, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019, s. 799 i n.

nia zasady praworządności w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich art. 295 ust. 2 pswin, który statuuje uprawnienie do odwołania się do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, od prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W świetle zasady praworządności kontrola sądowa orzeczeń dyscyplinarnych w sprawach nauczycieli akademickich ma charakter eksterioryzacyjny (zewnętrzny). Jest to przejaw mechanizmów jurydyzacji odpowiedzialności dyscyplinarnej. Istotą tego mechanizmu jest kontrola sprawowana przez organy wymiaru sprawiedliwości w ramach uniwersalnego standardu państwa prawnego, jakim jest prawo do sądu¹⁸. W polskim systemie prawnym prawo to zostało zadekretowane w normach rangi konstytucyjnej – w art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 ustawy zasadniczej. Pierwszy ze wskazanych przepisów odnosi się przede wszystkim do aspektu proceduralno-organizacyjnego, drugi zaś do funkcjonalno-kompetencyjnego. W tym kontekście rozważenia wymaga problem, w jakim zakresie normy te odnoszą się do postępowania dyscyplinarnego w sprawach nauczycieli akademickich. Punktem wyjścia będzie stwierdzenie, że zarówno art. 45 ust. 1, jak i art. 77 ust. 2 nie wprowadzają żadnych ograniczeń w sferze podmiotowej. W pierwszym z nich posłużono się bowiem pojęciem „każdy”, w drugim zaś „nikomu”. Zatem w świetle dyrektywy interpretacyjnej *lege non distinguente* prawo do sądu ma zastosowanie do wszystkich kategorii.

Na tym tle analizy wymaga także płaszczyzna przedmiotowa art. 45 Konstytucji. Ów przepis statuuje wyraźną dyrektywę, że prawo do sądu przysługuje w każdej sprawie¹⁹. Ze względu na fakt, że nie czyni on żadnych rozróżnień, należy przyjąć, iż odnosi się on także do spraw dyscyplinarnych. W tym miejscu warto podkreślić, że ograniczeń przedmiotowych nie przewiduje również art. 77 ust. 2 polskiej ustawy zasadniczej. Uprawniony jawi się więc pogląd, że droga sądowa w sprawach dyscyplinarnych pozostaje otwarta dla ochrony praw i wolności naruszonych w ramach procedur dyscyplinarnych wszystkich kategorii nauczycieli akademickich. Tym samym realizuje ona też zasadę praworządności. Z natury rzeczy kontrola sprawowana przez sądy pracy w sprawach dyscyplinarnych ma charakter indywidualny. Odnosi się ona przede wszystkim do legalności działań organów dyscyplinarnych, a więc polega na weryfikacji, czy sposób prowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy dyscyplinarnej był zgodny z normami prawa dyscyplinarnego – *lege non distinguente* – zarówno materialnego, jak i proceduralnego. Sprawując ten rodzaj kontroli, sądownictwo pracy realizuje konstytucyjną zasadę prawa do sądu.

¹⁸ Por. H. Pietrzykowski, *Prawo do sądu*, PS 1999, nr 11-12, s. 5 i n.; Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 11-12, s. 94 i n.; A. Kubiak, *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2006, *passim*.

¹⁹ Por. K. Dudka, M. Mościcka-Podstawka, *Sądowa kontrola orzeczeń dyscyplinarnych dotyczących służb mundurowych*, [w:] *Postępowanie odwoławcze w sprawach dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, Piła 2016, s. 65-67; P. Józwiak, *Konstytucyjne prawo do sądu...*, s. 99.

Reasumując rozważania na temat zasady praworządności, stwierdzam, że ma ona fundamentalne²⁰ znaczenie dla wszystkich etapów i stadiów postępowań dyscyplinarnych w sprawach nauczycieli akademickich. Stąd też w tym opracowaniu nadaję jej status metazasady, ponieważ przenika wszelkie instytucje i mechanizmy proceduralne. W płaszczyźnie funkcjonalnej oznacza natomiast obowiązek stosowania przepisów prawa przez organy dyscyplinarne, co ma swe uzasadnienie teleologiczne w klasycznej paremii *favor legitimitatis*. W tym kontekście należy podkreślić, że jakkolwiek arbitralizm bądź woluntaryzm w sferze proceduralnej w działalności organów dyscyplinarnych jest niedopuszczalny, dotyczy to także płaszczyzn prawnie indyferentnych. Z drugiej jednak strony warto zaakcentować, mając na uwadze uniwersalną dyrektywę *summus ius, summa iniuria*, że zasada praworządności w postępowaniach dyscyplinarnych nie ma charakteru bezwzględnego. Organy dyscyplinarne powinny bowiem zawsze uwzględniać w swych działaniach także metazasadę sprawiedliwości proceduralnej.

Bibliografia

Czeszejko-Sochacki Z., *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 11-12.

Dudka K., Mościcka-Podstawka M., *Sądowa kontrola orzeczeń dyscyplinarnych dotyczących służb mundurowych*, [w:] *Postępowanie odwoławcze w sprawach dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, Piła 2016.

Florczak-Wątor M., [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2019.

Górzyńska T., *Zasada praworządności i legalności*, [w:] W. Sokolewicz (red.), *Zasady polskiej konstytucji*, Warszawa 1998.

Granat M., *Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 8.

Grzymisławska-Cybulska M., *Istota i znaczenie obowiązku prowadzenia postępowania administracyjnego w sposób budzący zaufanie do organów władzy publicznej*, [w:] M. Stahl, M. Kasiński, K. Włazlak (red.), *Sprawiedliwość i zaufanie do władz publicznych w prawie administracyjnym*, Warszawa 2015.

Kubiak A., *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2006.

Maciąg Z.A., *Kształtowanie zasad państwa demokratycznego, prawnego i socjalnego w Niemczech*, Białystok 1998.

Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006.

²⁰ Por. K. Ziemiński, *Zasady ogólne prawa administracyjnego*, Poznań 1989, s. 76-77.

Nowacki J., *Rządy prawa. Dwa problemy*, Katowice 2015.

Piechowiak M., *Godność jako fundament powinności prawa wobec człowieka*, [w:] P. Morciniec, S.L. Stadniczenko (red.), *Urzeczywistnienie praw człowieka w XXI wieku. Prawo i etyka*, Opole 2004.

Pietrzykowski H., *Prawo do sądu*, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 11-12.

Rogacka-Rzewnicka M., *System prawa karnego procesowego*, [w:] P. Wiliński (red.), *Zasady procesu karnego*, t. 3, cz. 1, Warszawa 2014.

Sarnecki P., *Rzeczpospolita Polska państwem prawnym*, [w:] P. Sarnecki (red.), *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.

Sokolewicz W., Zubik M., *Komentarz do art. 7*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, M. Zubik, t. 1, Warszawa 2006.

Stelmach J., *Kodeks argumentacyjny dla prawników*, Kraków 2003.

Szadok-Bratuń A., *Minirefleksja nad maksikwestiami, czyli o aksjologicznych aspektach praworządności*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, nr 114, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 3833.

Tylman J., *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Warszawa 1965.

Ura E., [w:] K.W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, Warszawa 2020.

Waltoś S., *Naczelné zasady procesu karnego*, Warszawa 1995.

Wiatrowski P., *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Warszawa 2013.

Wojciechowski P., [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.

Wronkowska S., *Zarys koncepcji państwa prawnego w polskiej literaturze politycznej i prawnej*, [w:] *Polskie dyskusje o państwie prawa*, Warszawa 1995.

Wróblewski J., *Wartości a decyzje sądowe*, Ossolineum 1973.

Ziemski K., *Zasady ogólne prawa administracyjnego*, Poznań 1989.

Zmierzak M., *Kształtowanie się koncepcji państwa prawnego (na przykładzie niemieckiej myśli polityczno-prawnej)*, [w:] H. Rot (red.), *Demokratyczne państwo prawne (aksjologia, struktura, funkcje). Szkice i studia*, Wrocław 1992.